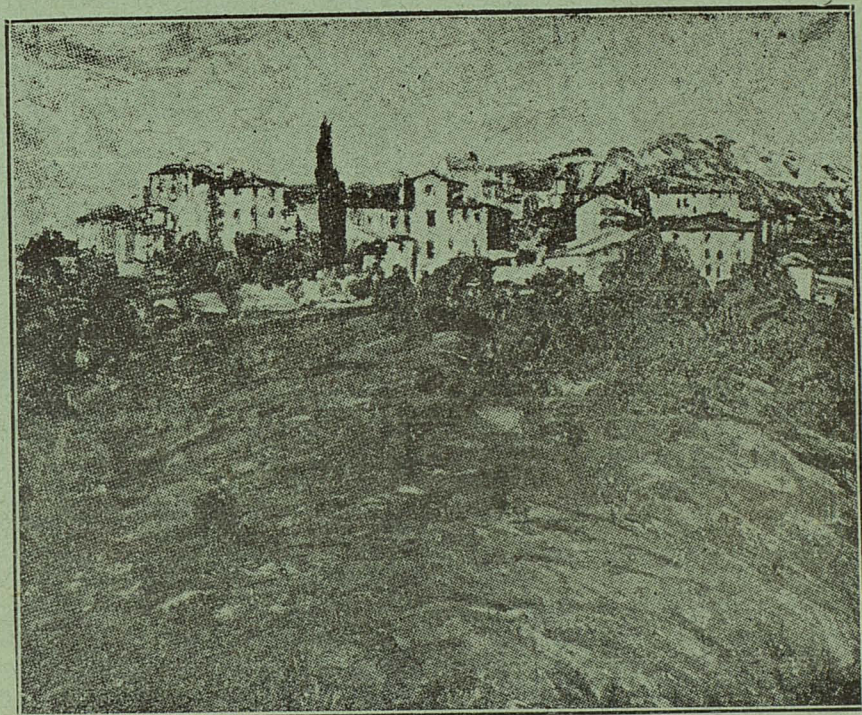

ADAM

Anul IV — No. 53

Redactor: I. LUDO

15 Septembrie 1932

ASOLO

de ABEL NIMES

COLABOREAZĂ D-NII: SIMON SCHMIDT,
IACOB STERNBERG, B. IOSIF, DR. SCHAECHTER,
I. LUDO. ILUSTRAȚIUNI DE: ABEL NIMES.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STRADA STUPINEI 19 — BUCUREȘTI IV

www.dacoromanica.ro

Abonamentul anual Lei 150

ADAM

ANUL V. — No. 53 •

Redactor I. LUDO

15 Septembrie 1932

Redacția și Administrația : str. Stupinei 19 BUCUREȘTI IV

M. L. Halperin

o o o

În ultimul moment parvine vestea morții lui Moise Leib Halperin, decedat la New-York orașul pe fruntea căruia a pus, odată cu volumul său de lieduri „New-Yorkul” coroana poeziei evreiești.

Pierderea lui Halperin, survenită numai după câteva luni dela moartea lui Eliezer Șteinberg, va fi cu greu suportată de literatura idiș.

Moise Leib Halperin — sau cum își spunea el singur „poetul Moise Leib” reprezintă punctul culminant al liricei moderne în idiș. Născut în Galiția, unde odinioară sclikea Hascala, irezistibilul curent de emancipare spirituală a masselor evreiești, în acea Galiție care a cucerit prin ofensiva talentelor sale puternice, locul de frunte în literatură idiș, Moise Leib a imigrat în America unde s'a alipit pleiadei de scriitori din care făceau parte Leivik, Mani Leib, Zissu Landau, Opatosu, Ignatov, Moise Nadir. Din prima clipă M. L. Halperin se afirmă ca exponentul cel mai viguros al acestei grupe, constituită în cnaclul literar cunoscut sub numele de „Di Junge”, care

a nuanțat și revoluționat lirica evreiască, purtând-o spre culmile unui Reiner Maria Rilke, Block sau Maiakowski.

Cele două volume de versuri ale lui Halperin: „New-Yorkul” și „Goldene Pave” sunt o izbândă poetică nu a unei lirice specific evreiești ci, a liricei pur și simplu.

În literatura idiș, M. L. Halperin a fost opus, prin puterea personalității sale poetice, lui Bialik, stegarul liricei ebraice. Deși social prin inspirație, prin vigoarea temperamentului său evreesc, însă Halperin era adânc național. Din punctul de vedere ideologic, el aparținea stângei radicale evreiești, în sfera căreia a activat intens pe tărâmul publicistic și oratoric.

M. L. Halperin moare la vârsta de 46 de ani, lăsând în urma sa o imensă moștenire literară.

Dacă în viață, acest titan al literaturii evreiești a fost ignorat la noi, să nădăjduim că cel puțin acum, după moarte, cititorul evreu din România va încerca să-și apropie opera sa.

Memento mori *)

de. M L. HALPERIN

In az Moişe Leib, der Poet, wet derţeîln
Az er hot dem Toit oif di Hwales gezehen
Azoi wi mi zeit'zih 'alein in a Spiegel
In dus in der Fri gur, azoi arim ţen —
Ți vet men dus gleibn Moişe Leib'n ?

In az Moişe Leib ot dem Toit fin der waitn
Bagrist mit a Hand in gefreigt wi es geht
In dafke s'hobn beeis Mencin fil toiznd
In Waser zich wild mit dem Lebn gefreit —
Ți wet men dus gleibn Moişe Leib'n ?

In az Moişe Leib wet mit Trern zich şvern
Az s'hot Ți dem Toit im geţoign azoi,
A zoi wi es Țit a farbenktn in Uvend
Tim Fenster fin zains a farheiligter Froi —
Ți wet men dus gleiben Moişe Leib'n ?

In az Moişe Leib wet dem Toit far zei muln
Nişt groi in nişt finster, nor farbn raich-şein,
Azoi wi er hot zich arim ţen zich bavizen
Dort wait Țwişen Himl in Hwales alein —
Ți wet men dus gleibn Moişe Leibn ?

*) Din „volumul New York“

I. STERNBERG

Din spre Botoşani

de IACOB STERNBERG

o o o

Botoşani, acest Bardiceff al României, nu înseamnă numai un târg de zarafi şi morari ovrei şi de profesori de limbă germană, aduşi din Galiţia pentru fecioarele şi fiii chiaburilor localnici, ci neapărat o autentică „inte-

ligenţă" ovreiască, democratic-ovrească. Botoşanii, aşezat la graniţa rusească, şi-a adus pe sub mână, ideologia evreo-laică de acolo, şi-a făcut-o pe măsură şi a asimilat-o. Pentru germinarea literaturii proletare, a intro-

„Bundului”, tipărite pe hârtie de țigăreță, tocmai în Șvițera: pentru cea ateistă-revoluționară — pe Feighenboim, Edenstadt, Moritz Wincewsky, Moriss Rosenfeld; — pentru literatură pur și simplu — Zukunft.

Botoșanii s'a copt astfel, pentru noi, citadelă a idișismului progresiv. S'ar cuveni să se scrie biografia romanțată a cititorului de idiș din Botoșani. (Poate își însușește cineva ideea !).

Dar păstrat sau, nepăstrat în biografia romanțată, acest Botoșani evreesc cultural de altădată, a lăsat reflexe.

Pentru că nu e o simplă întâmplare că tocmai în acest Berdicef al Moldovei, se găsește o mare librărie ovreească, în curent cu cartea modernă idiș (e vorba de fiii lui Asriel Gruenberg, ei înșiși pui ai epocii amintite). Și nu mai puțin semnificativ este umbletul și plutirea în acel „târg vechiu” al idișului, a unui ovreiaș care-și zice (și-l crezi) și căruia îi și zice: Idale.

Prin paradoxul existenței sale și al pitirii într'o candidă modestie el — semn de întrebare pe fondul mediului său — este cu adevărat un incendiat semn de exclamare care se războiește tragic cu cenușa înconjurimii, de care nu înțelege să se lase acoperit.

El fiind din aceste meleaguri, este pentru poezii teritoriilor alipite țării, și un licuriciu, dovadă a potențelor creatoare ale masselor ovreești locale, și în același timp mărturia cea mai expresivă a tragicului creației în idiș pentru noi toți. El este dragostea noastră, jalea și disperarea noastră.

Dar de unde am ajuns să vorbim tocmai de lucruri atât de ale noastre, numai ale noastre? De ce vorbim în public despre un poet (și încă 100%

poet) când între el și societate stăruie o gravă neînțelegere care înseamnă un incident sfâșietor (mai important chiar decât cel al deputaților evrei cu A. C. Cuza) un incident care capătă proporții de simbol: poetul evreu și mediul nostru evreesc de aici.

E vorba de o cârticică ce ne-a dăruit-o dragul nostru Idale.

Este oare în această cârticică exprimată marea râvnă poetică „a micului” Idale Weidenfeld? Nu!

Editorii s'au gândit bine atunci când i-au prezentat publicului tocmai o lucrare cristalizată care e situată la țăr-mul zbuciumului său creator în care domnesc la un loc lumină și umbre.

„Die Maise mit der Bobăță” aparține literaturii didactice a lui Idel Weidenfeld. Cu adevărat ea este o versificare a folclorului nostru pentru copii. Nu e însă numai o simplă versificare ci o poetizare — nouă creare. Și valoarea cârticiei o prezintă și elementele poetizate și limpiditatea versului. (A scris doar un idiș pur încă acum 30 ani).

Despre Jehuda Halewy s'a exprimat Bialik astfel: „Cerul l'a oprit”. Pe poetul Idel Weidenfeld (iar ne depărtăm de cârticică) l'a încarcerat glia ghetoului nostru de-aici.

Prietenii lui, editorii botoșeneni, vor pesemne, prin inițiativa induioșătoare de a-i tipări operele, să răscumpere păcatul umbrelor ce cad din scăpătatul mediu — material și spiritual — botoșenean asupra creației sale, autentic tumult poetic.

Prin întâia cârticie au călcat cu dreptul. E un semn și o chemare: către Idale și poate către noi toți din România, unde dela un capăt la altul e amuțită orice activitate editorial-ovreească.

S. SCHMIDT

Spectre

S. SCHMIDT

o o o

Când Baruch a vrut să se apropie de Mira, care a stat tot timpul palidă și stingheră, a răsărit — de unde? — Menășe Satinower și l'a luat de braț. Baruch a înlemnit. Niciodată nu reușești să scapi repede de el. Bătrânul ăsta de aproape optzeci de ani, mare, uscat și șubred, găsește întotdeauna mijlocul să țină convorbirea legată tocmai când crezi mai bine că poți s'o socotești sfârșită. Îți ia mâna în dreapta lui osoasă, și cu stânga ti-o bate prietenește-părintește: „Da, da!“. Și te trezești într'o convorbire nouă până îți tragi ușor mâna dintr'a lui și, resemnat, rămâi. Singur și deadreptul n'ai voie să sfârșești discuția. Pentrucă una din școli este clădită de el încă de acum patruzeci de ani. Azilul de bătrâni e tot donația lui, și tot el a donat locul de spital încă de acum 15 ani.

De aproape opt ani — cam de pe la sfârșitul războiului, comunitatea nu mai așteaptă nimic din partea lui. Se știe că abia își ține zilele — el și baba care îl îngrijește — din cu-pioanele unor rente de stat austriace, ungurești și sârbești, scăzute aproape la nimic. Totuși lumea îl respectă, și fiecare se ferește să fie prins într'o convorbire cu el.

Baruch are de mult o situație pri-

vilegiată față de Menășe Satinover. „Dumneata ești moștenitorul meu spiritual“ i-a spus el mai de mult. „Ești singurul care mă poate înțelege. Cei din generația mea — și nu erau în orașul ăsta decât doi Maskilimi — sunt de mult morți“.

Biblioteca lui imensă, cu cărți vechi, comentarii talmudice, Eiț Hahadas, Zohar, Cabale și mai ales nenumărate cărți de filozofie, astrologie, toată literatura Haskalei, prima ediție a cărților lui Smolensky, cei doi Gordon, cei doi Lewinson, Schulman, toți anii legați din Haschachar și Hașiloach și Hamaghid, întreg Moses Mendelsohn în original, nenumărați filozofi germani, literatură poloneză, cărți de știință, toate cărțile celor patru pereți tixiți până sus, îi le lasă lui, să le orânduiască frumos și priceput pentru o sală a Lojii care se va numi: „sala de lectură Menășe Satinover“. Va găsi în sertarele scrinului toate scrisorile pe care le-a primit de la Smolensky și Lilienblum, și dela d-rul Herzl, Nordau, Lippe și dela Luzăr Rokeach; o să vadă el, Baruch în corespondența lui, cine a fost Menășe Satinower. Și manuscrisele îi le va lăsa tot lui, să aibă grijă de ele. Să așeze frumos și articolele pe cari le-a publicat sub pseudonim și sub numele

adevărat prin „Hanescher” și „Habo-ker” din Lemberg și în „Monats-*blatt*” din Frankfurt am Main, și lucrările științifice din „Mimizrach u mimma-*riv*” din Berlin și din „Halewanon” din Frankfurt. Dar par’că mai ține el minte pe unde a trimis articole, acum treizeci-patruzeci de ani. O să le găsiască Baruch pe toate frumos păstrate în sertare și le va orându-i.

Până atunci îi arată tot ce scria nou. În zadar îi explica Baruch că el nu înțelege ebraica asta „meliță” bogată, înflorită și prețioasă. În zadar îi dovedea că el a învățat abia în anii din urmă, o ebraică de fiecare zi, pentru plăcerea și nevoia imediată, că îi sunt streine toate comorile astea de dinaintea lui. Bătrânului Satinower îi era tot una: să asculte numai paginele astea scrise azi noapte, să audă numai. Și-l prindea prietenește și-l ducea la o masă în fund la „Café Petersburg” unde singur sau înconjurat de profesorul de ebraică Schwartz și de Motkală Choz’n, îi citea.

Cafeneaua zumzuia și vuia de meseriași și misiți, ușa se deschidea și lăsa să intre de afară aierul rece și seara întunecată, punctată de becuri luminoase și despicată de trecerea tramvaiului electric sau de aceea a unui automobil.

Bătrânul Menășe Satinower, cu figura uriașă, galbenă și stoarsă de bătrânețe, de veghe și de foame, citea cu pasiune tinerească foi cari nu se mai sfârșeau, foi cu scris mărunț și tremurat.

Erau acolo polemici cu Zadikim morți de un secol și recenzii de cărți uitate de decenii și răspunsuri date ortodoxismului și Zadikismului și analiza unor probleme de mult epuizate.

Vara îi citea pe o bancă în grădina

publică. Deasupra cerul era nalt și albastru; pe răsadurile de flori și cuminți, pe capetele albe ale salcâmlor, pe băncile cu bone tăcute, în cărucioarele cu copii adormiți angelic, pe prundișul cu joc de soare era așternută tăcerea solemnă. O pereche tânără a trecut plutitor și a intrat într’un boschet. De departe, deasupra copacilor înfășurați în răcoare, venea ca din scoică zgomotul orașului. De jos din valea abruptă a Dunării, urca huruitul vag al carelor de grâne și al elevatorilor. Sirenele unui cargobot uriaș cu pântecul de hambare, plin, despicau gros văzduhul și liniștea și anunțau ridicarea ancorei și pornirea spre larg.

Și Menășe Satinower citea și citea și-l ținea prins de mână. Baruch asculta cu gândul plecat după chemarea vaporului și cu sufletul trimis înapoi la veacurile calme de din naintea lui cari pluteau în liniștea asta de grădină publică.

În legătura asta cu Menășe Satinower, Baruch a trăit însă și o clipă de sfâșietoare tristețe și sfîntenie, când a fost întâia oară în casa lui. Era acum trei ani. Până atunci n’a intrat nimeni în casa bătrânului. Se știa numai că în urmă cu cincizeci de ani a coborît, înalt și subțire, cu barba blondă, par’că ostentativ rasă, de undeva dintr’un târgușor die Galiția, împreună cu femeea lui, frumoasă și subțire, și că a tras la rabinul reb Awner Kossewitz — fostul lui coleg de Klouz, care îi păstorea aici pe ovrei. După opt zile au cumpărat căsuța aceea mică din coasta templului, în care stă și acum; după alte douăzeci de zile au intrat în oraș cinci care mari rute-nești, cari au descărcat mobila și opt lăzi grele cu cărți ovreești, nemțești și poloneze.

S’a aflat că în urmă cu vre’o zece

ani, când n'avea decât 18-19 ani și era Bocher sărac, dar „oglină” Klouzului lui reb Meierl Mohilewer, a intrat chiaburul Dubrowenului, reb Ber-Leib Dobrowener, ca să aleagă bărbat pentru Bas-Iechida lui, Șoișană, care împlinise în vară 16 ani. L'a ales pe el. L'a luat în casă — clădire cât jumătate din târg, cu Talmud-Toire, cu Sinagogă Chasidică, baie rituală și cu Azil de bătrâni, și i-a dat, odată fata, aripa dreaptă a clădirii, pădurea Woskowitzului, moara din Mystryat și taxele pe zece ani la trecerea podului spre târg. Numai să șeadă el și să învețe zi și noapte și Șoișană să-i fie scăunel la picioare și pe lumea asta și pe lumea cealaltă și în z'chisul lui, el, Ber-Leib Dubrowener — care n'a putut să învețe, — să aibă parte de lumea cealaltă.

Tot târgul a fericit curtea lui reb Ber-Leib Dobrowener, în care, odată cu Menășe der Almunes, a intrat soarele.

Dar suvoiul Maskilismului — care a dezrădăcinat atâția copaci robuști din pământul credinței, l'a prins și pe el. Moicher Sforemnikii — colportorii — cari colindau Ucraina, Polonia, Lituania și Nordul Moldovei, intrau în „curte”, ca la ei acasă, și lăsau tot felul de cărți laice. Menase a început să fie chinuit de neliniști și întrebări.

Iată, târgul stă încremenit și somnolează în amiaza asta uscată și prăfoasă acolo jos în valea cu cocioabele leproase și inghesuite, cu dugheni goale, și ovrei strâmbi cari trec rar în liniștea și soarele galben, diavolesc. Și aici sus, pe deal, la fereastra odăii mari răcoroasă, șeade el, cu capul plin de învățătură inutilă și gol și flămând de nou și măreț.

Și e ceva care trage și cheamă din-

colo de cojile astea de nucă din vale, departe, unde lumea e mare și largă.

Sau acum, în inserarea asta ploioasă de toamnă, ce caută el aici singur în târgul ăsta întunecat și înecat până la gât în noroiu și în dangăt plicticos de clopote mari, legate de gâtul vitelor ce vin acasă în pas solemn, cu ochi umezi și ugere pline și muget de șofar și cu capetele ridicate peste gardurile gospodăriilor sărace?

Ca eri și ca alaltăieri plouă subțire și nesfârșit și carele cu roți mari și grele și noroioase, trec podul, plătesc taxa, se opresc la moară, macină grâne și pleacă iar în satele negre.

Dar el, Menășe Satinower ce caută aci în Dubroven?

Răspunsul îl avea noaptea.

Târgul doarme, acolo, jos în întunec. Aici în odaie, e el singur. Sub lumina lămpii stă deschisă cartea asta nouă și ciudată. În unghere sunt umbre și umbra lui, mai mare ca toate, e culcată jumătate pe tavan, jumătate pe perete. Cărțile din d'lap sunt vechi și sunt moarte. Încăperile sunt mari și goale.

Și dincolo de fereastră stă încheată în noapte, lumea asta imensă și adâncă a lui Dumnezeu. Stelele clipeșc cu senme din ochi. Și cheamă. Pârăul de la poartă, sub podișcă, bolborosește în somn, sare peste bolovani din cale și curge departe spre râu și spre marea nesfârșită.

Și în orașele mari sunt învățații cari au scris toate cărțile astea. Și la Viena e Peretz Smolenski însuși.

După nopți de zbucium, i-a spus lui Ber Leib Dubrowener că el nu mai crede în tot ce a crezut până acum, și că vrea să plece în Germania să cunoască discipolii lui Mendelsohn

și filozofia apusului. În drum se va opri și la Viena sau la Meran, unde se găsește Peretz Smolensky internat într'un sanatoriu.

Ber-Leib Dubrowener, înalt și puternic ca un stejar gros, a deschis ochii mari, s'a uitat numai la Șoisanolă, ca o porumbiță subțire și speriată băgată în Menășe, și a spus scurt, gros și spart: „Bine. (Nimeni din ai lui nu s'a frânt niciodată, și nu s'a îndoit, nici sub Chleminzky, șteargă-i-se numele și amintirea). Plecați. Luați la drum cât vă trebuie. Ce o să dea pădurea și moara și podul, o să vă trimită acolo unde o să vă găsiți, Șloimă Neemon, care și așa v'a ținut socotelile“. Și Menășe împreună cu Șoisanolă a plecat. În drum a aflat că Smolensky s'ar găsi pentru câțva timp prin România, trimis de „Ica“. Cu aceeași cutremurare ca mai înainte, când într'o zi în Klouz era să descopere numele adevărat al lui Dumnezeu și să-i stea față în față, el a trecut granița românească și a pornit spre Iași. Aci însă, pe unde într'adevăr fusese Smolensky, a aflat că a murit nu de mult la Meran în Austria, bolnav de tuberculoză. Menășe Satinower a rămas la Iași câteva zile, năucit. Apoi a coborât aici, și a tras la rabinul rab Awner. Ce au vorbit, nu se știe. S'a văzut că n'a mai plecat. Sunt de atunci cincizeci de ani. În tot timpul ăsta nu i-a intrat nimeni în casă. (N'a chemat pe nimeni, și când cineva ar fi vrut singur să vină, el găsea mijlocul să nu-l primiască). Până acum trei ani, când a murit Șoisanolă. Atunci, în ziua înmormântării, i-a văzut Baruch întâia oară încăperile.

Plutea în toată casa cu lumina scăzută, prin perdelele grele de catifea

verde, o tăcere obosită, ca după furtuni ce s'au așezat cumințite. Fotoliile și canapelele adânci, de pluș, erau învelite în olandă groasă, îngălbenită de timp. În dreapta spre stradă, în odaia lui de lucru, pereții erau acoperiți dela podea până în tavan, cu cărți. Masa de stejar masiv, sculptată, cu flori și păsările, era și ea plină de cărți, reviste și hârtii răvășite. În stânga, odaia de dormit cu patul frumos așternut, cași când nu s'a războit azi noapte nimeni cu moartea în el.

Deasupra patului, în perete, întâia lor fotografie. Ea, fără basma peste peruca ce-i acoperea capul tuns. Privirea e speriată de păcatul scoaterii chipului, dar e deschisă și luminoasă. Și el, Menășe Satinower cu tichie mică pe creștet, cu privirea îndrăzneată, parcă înadins îndrăzneată, și neliniștită, în dosul ochelarilor cu șnur subțire. Ovalul delicat și palid, al chipului e sfârșit într'o bărbăție subțire, pufoasă. Toată neliniștea capului ăstuia tânăr din fotografia de deasupra patului, s'a potolit și ea cu liniștea din odaie, cu lumina scăzută din dosul perdelelor grele și acum Maskilul cel tânăr și neliniștit, privește din fotografie, împăcat și cumințit, jos, la femeia acoperită cu postavul negru, cu două lumânări cari ard grav și înalt și sărbătorește, la căpătăiu. Și privește Menășe Satinower din fotografie, la bătrânul nalt și osos care stă băgat între perdelele de catifea cu spatele la lumină și privește în odaia de lucru, la masa plină cu cărți și manuscrise, și la pereții tixiți de sus și până jos de învățatura celor de dinaintea lui.

Baruch a aruncat, ferit, o privire spre bătrân. De undeva, departe, l'a năvălit dintr'o dată, o sfâșiere și o

Messer Guido

de B. IOSIF

Lui S. Schmidt

B. IOSIF

Messer Guido Angelo e fiul rabinului din Torino și profesor de obstetrică la Universitatea din Modena. Corpul — un butuc retezat de ferestrăul hazardului, cu mâinile, două crenguțe răscuite în cornet, — a fost bătut în balamale pe două picioare subțiri de capră ce ghiontesc mereu dunga pantalonului. Manșeta — cerc turtit și prins de ața dungii, se bălăbânește în jurul gleznei ca cioturi netezite sub ciorap. Așa cum se poartă, e într'adevăr o figurină prinsă dintr-o carte de istorie medievală și pusă în straine moderne.

Cu titlul de reverență messer, se cinsteau și se înjurau bărbații evului mediu pe ulițele Florenței și de aceea, colegii de sedințe ai feciorului de rabin, profesori și asistenți, i-au dat această poreclă echivocă. Era și zâmbetul sub mustața pe care un purăț îl pune în cuvântul japân, pentru evreul sărit de curând peste zidurile Ghettoului.

Dar imperechiera această hibridă — trup și picioare — rezultată din întâlnirea capricioasă a unei fabule cu o legendă burlescă dintr'un comentariu hassidic, își avea armonia și rațiunea ei de a fi, pentru că purta un cap osos, colțuros, rupt de pe culmile înțelepciunii, rostogolit prin șuvoaiele poeziei și lunecat pe carămbul stâncos al prăpăstiilor ironiei.

Aula în care messer Guido Angelo își ți-

tristețe obosită, ca atunci când îți dai seamă cu cel din urmă os din tine de zădărnicia și efemerul lucrurilor.

E bine că oglinzile sunt acoperite în casele cu morți. Dacă s'ar uita acum în dosul cerșeafului alb, ar vedea acolo în oglindă că chipul lui nu mai e al lui ci al lui Menașe Satinower, bătrân osos și inutil.

nea conferințele și lecțiile practice în ale moșitului, era întotdeauna plină de studenți. Cu trupul baricadat îndărătul mesei și capul viguros, ca un balon de sondaj, pe care ochelarii, stil ante bellum, păreau un aparat înregistrator, el bătea nervos și proptit la toate ușile științei sale. Iar studenții își pi-roneau atenția de vârful privirilor și urnă-reau cu emoție fiecare gest al degetelor sale rășchirate și vibrânde ca niște frunze de mimoză. Peste pulberea lumilor microscopice, el arunca lumina blândă și iscoditoare a curiozității sale de copil, iar lumea macroscopică a teoriilor dansa un echilibru amețitor pe lama tăioasă a ironiei sale scilpitoare. Numai la prezentarea unei bolnave, messer Guido — așa-i spunea profesorul Flori, adversarul lui, comandant al miliției fasciste și hingherul studenților — numai atunci își pune-a halatul alb. Profesorul se rotunjea sub halat. Capul său era mereu plecat peste trupul cu taine al bolnavei. Atmosfera din aulă se căptușea cu vată. Gesturile messerului se potoliau și fiecă cuvânt plutea domol, în șoaptă, pe aripioare de ingerăș ocrotitor. Studenții cari erau obișnuiți să palpeze, să ciocănească fiecă bolnav din clinică, stăteau nemișcați lângă bolnava lui messer Guido, pe care nimeni n'avea voie s'o atingă. După ce bolnava era scoasă din sală, începeau comentariile. Atunci messer Guido își fixa pe două degete ca o crăcană de praștie, firul întortochiat al ochelarilor săi. În ochii lui ascunși după o negură tivită în carmin, părea că mai stăruie gândul la femeia cu u rodul în pragul vieții. Răsucindu-și ochelarii în jurul arătătorului, messer Guido își trimitea în zbor toate albinele minții sale harnice să culegă, pentru noi, nectarul științei și ne frământa miera în aroma sufletului său. El nu uita să toarne amarul nedreptății sociale, care aruncă bolnavele din clasele oropsite în

cleștele justiției, ce oprește avorturile, pe când doamnelor „per bene” izbutesc să nu îngroașe rândurile cetățenilor „del governo nazionale”.

Studenții italieni cari nu-ți dau niciodată salutul fascist, își pleacă privirile pe pupitre, iar cei cu insigna fascistă la cheotoare, se lipeau de spezele, cu inima plină de emoția îndrăznelii profesorului.

Dacă la începutul cursului, el îți evoca probleme și te pune să frământai tot ce-ai adunat în cursul anilor de studii, dacă trecea apoi la materialul omenesc pe care-l mână cu grijă și gingășie maternă, — sfârșitul cursului era întotdeauna un apel, un strigăt de revoltă, care lăsa un ecou turburător în sufletul tuturor. Până și studenții cu plantații de cafea în Brazilia și pumnal fascist în loc de cruce la căpătâiul patului, își făceau un proces de conștiință și treceau în camera lehzelor să împartă... priviri ocrotitoare.

* * *

Dintre profesorii universității modeneze, messer Guido Angelo era singurul frecventator asidu al celor trei cinematografe din oraș. În primele trei seri ale săptămânii, exact la ora nouă, obstetricianul pășea șontsub lumina reclamelor multicolore și se strecura după bastonul lui, pe ușa teatrului.

La premiera filmului „Cântărețul de jazz” cu Al. Jolson, am stat un grup de studenți evreii, la spatele profesorului, ale cărui mișcări și gesturi au fost obiectul atenției noastre. În timpul rului, silueta sa deșchiată se proiecta pentru noi, pe ecran alături de eroii melodramei evreiești. Italienii din jur comentau zgomotos scenele și tipurile ciudate din Ghettoul newyorkez iar niște vecini căzură de acord că evreii bărboși din sinagogă sunt ruși.

— Si, è una chiesa russa (Da, e o biserică rusească).

Figurina profesorului nostru se desprinsese deodată din bătaia razelor luminoase și se cufundă în dosul spezelei. Privirile noastre se încrucișară în întunecul din sală. Lăsărăm pe Jolson să-și cânte un Kol Nidre răgușit de gramofon. Câți eram însirați pe scaune, ne-am plecat laolaltă spre rândul din fața noastră și am rămas așa, frânți peste un fir invizibil. Vecinii mei mă apucară de braț într-o strângere convulsivă.

Unul îmi șopti :

— Kinder, er weint.

Da! Pe spezele căptușită cu atlas, capul

lui messer Guido Angelo era cufundat în palme, iar umerii săi prea largi, săltau ca doi cai scăpați din frâu. Al. Jolson cânta gutural Kol Nidre și fiul rabinului din Torino plângea în hohote. Un italian bătrân, vecin cu dansul, se întoarse enervat și strigă pițigiat :

— Che barba! (Ce barbă — injurătură italienească).

Profesorul sălta pe scaun, tropăi scurt din picioarele sale de capră și zbieră răgușit.

— Imbecile!

În sală se întinse un protest prelung ca un sfârâit de apă pe o plită incinsă. Noi eram gata să sărim în ajutorul profesorului nostru. Dar vecinul nici n'avu timp să mai răspundă. Profesorul se întoarse scurt și se infundă iute în ușa de la ieșire.

Când becurile din plafon izbucniră într'un pârâit mătăsoș de mitralieră luminoasă, toată galeria era strânsă la parmaclac și publicul din staluri, în picioare, cerceta curios spre italianul care urla gesticulând. Noi am rămas pironiți locului sub lumina ce ne ardea. Pe scaunul rămas liber din fața noastră, stătea întins ca un semn de exclamare după un rând șters, bastonul profesorului.

Ca după o înțelegere mută, ne-am ridicat cu toții să eșim. În drum, am întins mâna peste spezele din fața mea și am apucat tremurând bastonul.

A doua zi, am venit mai devreme la clinică, m'am furișat în cancelaria profesorului și i-am așezat bastonul în garderobă.

* * *

De la întâmplarea aceasta, care ne-a luminat un colț din sufletul lui messer Guido, am început să număr zilele până mi va veni rândul de intern. Studenții cari făceau staგიul de o lună la spital, povesteau ciudățeniile profesorului. De câteva ori pe săptămână, venea după miezul nopții la spital, îi trezea pe studenți și-i ținea pân' n ziuă cu amintiri și anecdote, ce făceau parte din ciclul „istoria obstetricei”. Când era un caz urgent, o intervenție chirurgicală în timpul nopții, profesorul rămânea până în zori, făcea în șoaptă biografia bolnavei, biciuind cu fulgere de sarcasm și revoltă tineretul iresponsabil și societatea nepăsătoare. În mijlocul acestei furtuni, el se oprea, se uita la studenții cari ședeau tăcuți în jurul lui, ca niște acuzați și începea să rădă. Se ridica în picioare și pe buzele sale de odgon destrămat, se iveau un zâmbet blând. Atunci, messer Guido își schim-

ba accentul profetic și pe un ton de holteiu bătrân ce era, începea să ișiare anecdote pătante.

Era aproape de sfârșitul anului școlar, când mi-a venit rândul. După o zi de zăduf și miros de smoolă, o veste sprintenă și răcoritoare pornise din Apenini peste oraș. Aerul era încropit. Prima noapte la spital.

Cinci studenți veniseră aprovizionați pentru o călătorie de plăcere: cărți de joc, șah, table și o carte de studiu. Doi ședeau la masă înfundați în jocul de șah, iar ceilalți priveau de la etaj peste orașul ce răsufla greoiu. Sub conul de lumină din odaie zburătaiau fluturași, crai nocturni în haine de basm. Nu era în perspectivă nici-o facere și noaptea promitea să fie liniștită.

Până târziu, am stat așa fără emoții, spre marea noastră desamăgire. Ne pregăteam de somn, când servitorul bătu în ușă, șoptind șperiat:

— Il professore!

Ne-am repezit cu toți la masă. Unul din noi deschise repede tomul de obstetrică. În coridor răsună stucnetul tropăitor al pașilor lui messer Guido. O bătaie în ușă.

— Poftim!

Ne ridicăram cu o surprindere prefăcută.

— Bună seara domnilor!

— Bună seara, domnule profesor!

— Aha, învățați, foarte frumos! Ați luat cartea chiar acu.

Si sprâncenele lui se arcuiră peste ochelari. Acelaș zâmbet de copii prinși cu mâta'n saci ne fulgeră în ochi. Nu mai aveam ce ascunde.

— Nu-i nimic. Prima noapte nu se învăța la scoateți cărțile de joc. E vre-un șahist bun printre voi?

Între timp profesorul se așeză pe un scaun de lângă fereastră și cu capul plecat afară, respiră adânc.

— Ce noapte frumoasă!

Nici-un răspuns.

— Ei, ce stați! Repede scaunele aici! Luați loc.

O clipă de codire și peste un minut ședeam cu toți în jurul lui.

— Așa. Ei ce ați hotărât pentru noaptea asta?

Nici-un răspuns.

— Somn! Dar v'ați uitat la luna care iese chiar acum după Apenini?

Nimeni nu știa ce să răspundă.

— Uitați-vă, domnilor...Ce noapte frumoasă.

— Da, răspunserăm răgușiți în cor.

El întoarse repede capul, se uită la noi, vrând parcă să ne numere.

— Da, noapte frumoasă. Știți voi că bietele fete de jos nu dorm într-o astfel de noapte? rosti el pe un ton declamator, întorcând capul spre fereastră.

O gâză cu aripi elegante se opri pe un geam, lângă el. Profesorul își scoase ochelarii, își apropiă ochii miopi de insecta ce depăna ceva cu picioarele.

— Sărmana mititică.

Zămbi și arătându-și fața pocită fără ochelari, izbucni într-un hohot de râs.

— O eroină dintr-o feerie, un paj ce duce trenă reginei, luna.

Rădea cu hohote, încându-se. Apoi se opri.

— Ce ne poate spune știința despre mititica asta zburătoare? Gen, specie, clasă etc. Dar minunea cine ne-o explică?

— Poezia! scândă timid unul dintre noi.

— Oho! Nu, nu! Ba da! Poezia, adică melodia armoniei universale ce cântă în noi. Vedeți, nimic nu-i mai etern decât această melodie a noastră ce se proiectează în spațiu. În jurul lucrurilor și le dă viață. Ce-ar fi de pildă, luna dacă n'ar exista în noi cântecul lunii? Divinitatea care e în noi, pătrunde universul și-l mișcă. Spiritul valorifică lumea, fără el am fi cu toții o grămadă de moloz, praf, lut fără viață și fără rost.

Luna, fluturașul ăsta, femeile de jos, cu durerile și copiii lor, n'ar fi decât fărâmituri de prisos de la masa lumii, dacă n'ar exista cântecul din sufletul nostru, care pune totul în mișcare.

Noi stăteam, cramponați, pe scaunele noastre și nu știam unde să ne ascundem mâinile. Ni-era frică să ne uităm unul la celalt.

— Da, domnilor, insecta asta de pe geam, ce caută ceva în bataia becului de aici, face mai mult decât toate corpurile, firmamentul, stelele și pământul. O fărâamă de spirit, atâta câtă viață are, e mai mult decât un univers mort. De aceea, când auziți la o facere, să vă gândiți întotdeauna că din înalta simfonie spirituală ce cântă în spațiu, o frântură, o melodie s'a abătut pe pământul nostru: omul, L'Uomo! Răspunderea voastră e imensă...

Fluturașul de pe geam făcu un ocol pe sticlă și se ridică pe șesul luminos al razelor ce se pierdea în prăpastia de afară. Porni într'un vârtej de virajuri frânte, se lovi de câtva ori de becul din perete și ateriză pe fruntea profesorului. Acesta își alarmă sprâncenele. Dădu nervos din cap și

continuă să vorbească. Insecta se înalță în zbor perpendicular, făcu o roată și se izbi de nasul profesorului. Noi nu mai auzeam nimic, ci urmăream joaca spirituală a fluturului. Cu mâna întinsă pe speteaza unui scaun de lângă el profesorul, vorbea. Deodată... un pocnet, o palmă și toți sărirăm de pe scaune. Pe dosul palmei profesorului, se zbăteau într'un strop cenușiu, două aripioare dantelate. Enervat, profesorul strivise gâza ce-l chinase atâtea.

— Așa că sufletul justifică pe om...

Arcuind două degete de la mâna dreaptă profesorul dădu o sfârlează și făcu vânt petei cenușii de pe mână.

— Ce, ce-i? Ce v'ăți ridicat? Aha, luna vine spre fereasta noastră. Bello, bello!

Se plecă peste fereastră și scoase un oftat lunguros.

Noi am rămas lângă scaunele noastre ca niște călăreți dezorientați lângă caii lor.

Unghia cinică a profesorului rupsesse brusc firul elanului nostru gata să ne arunce în spații.

Hemofilia la evrei

de Dr. SCHECHTER-NANCY

Dr. SCHECHTER

o o o

Prin hemofilie se înțelege o boală caracterizată printr'o hereditate hemoragică de un tip special; anume prin producerea unor hemoragii grave în urma unor cauze de multe ori neînsemnate, sau chiar fără vre-o cauză aparentă. Se mai adaugă acestui tablou clinic și faptul important că sângele bolnavilor de hemofilie, prezintă și o întârziere foarte mare în ceea ce privește coagularea.

Caracterele antropologice ale hemofiliei sunt următoarele: 1) hemofilia este o boală exclusivă a bărbaților (excepțiunile de care vorbesc unii autori sunt rare și nu joacă un rol însemnat); 2) hemofilia este o boală eminentement hereditară; 3) în familiile de hemofili, bărbații hemofilici sau nu, nu pot transmite descendenților lor, această boală. Bărbații hemofili chiar, vor a-

vea copii (fete sau băieți) sănătoși, dacă se vor căsători cu femei sănătoase, care nu provin adică din familii de hemofili; 4) numai femeile pot transmite și deci procrea copii atinși de hemofilie. O femeie care are fii atinși de hemofilie are fiice în aparență sănătoase, dar care vor transmite hemofilia la descendenții săi de sex masculin numai, ș. a. m. d. Cu drept cuvânt spun P. Chevalier și R. Goldenberg, despre acești bolnavi: „Bărbații sunt blestemați în carnea lor, femeile în progenitura lor”.

Cauzele acestei boale sunt multiple, însă nici astăzi această chestiune nu este încă definitiv tranșată. Așa de pildă nu se știe astăzi care este în mod precis rolul sifilisului sau al căsătoriilor consanguine, în cazurile de hemofilie. Problema influenței factoru-

lui rasial, este deasemenea discutată astăzi. Unii autori, printre care cităm și pe profesorul lyonez J. Chalier, susțin și azi că atât Evreii cât și Anglo-saxonii, sunt mai frecvent atinși de hemofilie. Însă autori de autoritatea unui P. Emile Weil, susțin că nu pot invoca argumentul de rasă când se vorbește de hemofilie. „Dacă se observă adesea o tendință hemoragipară la Evrei, nu este vorba de hemofilia familială adevărată“, spune medicul evreu pe care îl cităm.

Dar să trecem mai curând la problema Istoriei acestei curioase boale, de care este vorba, pentru prima oară în Talmud.

Intr'adevăr, este interesant de văzut că mai toate manualele clasice de medicină vorbesc de hemofilie ca fiind o boală descrisă pentru prima oară de un oarecare medic arab numit Alsa-Harzavi, Abulcasis sau chiar Abul Kasim. Acest medic care în realitate se numia după cum ne-o spune Max Fischer, Abul Kasim, era de fel din Zahara lângă Cordoba unde a murit în 1107. El a lăsat un fel de tratat de medicină „Altasseff“ unde între alte chestiuni se vorbește și de hemofilie. Lumii creștine această carte îi fu cunoscută grație unei traduceri în limba latină, făcută de Părintele Ricinus, în 1519.

Or, din cetirea traducerii rezultă că medicul arab a cunoscut hemofilia; nu putem totuși să nu insistăm asupra faptului că prima descriere a hemofiliei este datorită savanților talmudiști care înaintea medicului arab în chestiune, au avut cazuri de hemofilie, și au știut să ia măsuri de care vom vorbi numaidecât. Că talmudiștii au fost primii a fi observat cazuri de hemofilie familială, nu este de loc de

mirat, când ne gândim că numai popoarele care practicau din cele mai vechi timpuri circumciziunea, au putut din când în când să întâlnească asemenea cazuri. Or, nimeni nu poate contesta că Judaismul practica circumciziunea cel puțin cu mult înainte de lumea musulmană, care a adoptat și ea în urmă această practică. Vedem deci că hemofilia descrisă de Talmudiști nu poate deci purta un nume de autor. Să mai adăogăm aci că nici medicina greacă și nici cea romană, nu pomenesc de hemofilie; motivul se înțelege acum ușor.

În Talmudul din Babilon, Tractatul Yebamoth se găsesc următoarele în ceea ce privește hemofilia: dacă o femeie pierde primul său fiu în urma hemoragiei cauzată de circumciziune, apoi al doilea fiu în aceleași circumstanțe, ea este scutită să circumcidă pe al treilea fiu. Or, această indicațiune a Talmudului datează din al 2-lea secol după Ch.^{re} (cam pela 140-160) dar este desigur mult anterioară acestei date. Nu este deci eronat să afirmăm că hemofilia este cu 1000 de ani mai devreme cunoscută lumii judeice, și că deci Talmudului îi revine onoarea a fi vorbit pentru prima oară de această boală familiară.

Când mai târziu savantul medic și filozof Maimonides (Cordoba, 1135-1204) vorbește și el de hemofilie, nu se poate invoca argumentul că ar fi cunoscut pe Abul Kasim și că deci acest autor arab ar fi servit lui Maimonides de izvor pentru cunoașterea problemei hemofiliei. Iată pentru care motive: mai întâiu Maimonides nu citează pe Abul Kasim și apoi ca Rabin nici nu se putea ca să caute aiurea referințe despre o chestiune care era deja tratată și în Talmud.

Dealtfel Maimonides indică în mod net ca singur izvor de referință Tratatul din Talmudul din Babilonia, pe care l-am citat.

În Mischne-Tora (Yad Hazakka, Tomul I, Hilchoth Mila, I, 18) a lui Maimonid găsim următoarele despre hemofilie: o femeie care a circumcis pe fiul său și care a murit din cauza hemoragiei circumciziunei, care a pierdut al 2-lea fiu din cauza circumciziunei, primul fiind al primului soț, al 2-lea fiind al soțului său de al 2-lea, este scutită de a mai circumcide pe al 3-lea fiu al său. Ea trebuie să aștepte ca fiul să se facă mare și să se întărească. (S'a arătat în timpul din urmă că hemofilia se „corijează” cu timpul).

Să remarcăm aci că din cele spuse de Maimonides se vede în mod clar că acest din urmă autor, cunoștea faptul descoperit mult mai târziu, că hemofilia se transmite prin femeie cu alte cuvinte femeia este devină în procesul hemofiliei.

De fapt și Talmudul știa că hemofilia se transmite prin femeie și nu prin bărbați. De altfel se știe că după Savanții Talmudului, sângele în caz de hemofilie, provine dela mamă și nu dela tată.

Max Fischer (în Eugenik, Bd. 2 1932) citează și pe Rabbi Susslin (1349) pentru cazul următor: un ins a pierdut 2 fii în urma hemoragiilor circumciziunei. Apoi soția i-a murit. El s'a recăsătorit cu o altă femeie cu care a avut un fiu. Se puneă problema dacă acest fiu trebuia sau nu să fie supus circumciziunei. Rabbi Susslin a răspuns în mod afirmativ, căci după Talmud, sângele provine dela mamă. Copilul fu circumcis cu succes și supraviețui; mama nu eră deci purtătoare de hemofilie.

Din cele ce am spus până aci, se vede că hemofilia eră bine cunoscută atât Talmudului cât și lui Maimonides din dublul punct de vedere clinic și hereditar. Se poate impută Talmudiștilor că nu au luat măsuri de eugenie, în sensul că n'au interzis căsătoriile între hemofilitici. Această cu toate că se poate arăta că înainte de alții, Talmudiștii au cunoscut și insistat asupra acestei chestiuni de eugenie și igienă de rasă.

Caracterul hereditar al hemofiliei și transmisiunea ei prin femeie, a fost demonstrat abia în 1784 de către Fordyce, un medic englez și mai ales mai târziu de către medicul german Nasse, 1820.

Meritul cel mare rămâne numai Talmudului, care cel dintâiu a descris hemofilia.

Biblioteca Umorului Universal

Apare la

la 5 și 20 ale lunii

3 lei 32 pagini